

Христина Маркович

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
асистент кафедри цивільного права та процесу
khrystyna.m.markovych@lpnu.ua

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

© Маркович Х., 2017

Розглянуто проблематику функціонального призначення правової ідеології. Здійснено комплексний аналіз основних функцій цього важливого суспільного феномену. Визначено роль правової ідеології у формуванні громадянського суспільства та правової системи. З'ясовано, що функції правової ідеології здійснюють правовий вплив на суспільне життя за допомогою нормативних, моральних, психологічних чинників. Висвітлено роль правової ідеології у законотворчих, економічних, соціальних та культурних процесах. Виявлено її необхідність для розбудови незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Встановлено, що правова ідеологія є ідеальним взірцем для формування людської особистості та суспільства.

Ключові слова: правова ідеологія; правова держава; громадянське суспільство; правові цінності; функції правової ідеології.

Хрыстына Маркович

ФУНКЦИОНАЛЬНОЕ НАЗНАЧЕНИЕ ПРАВОВОЙ ИДЕОЛОГИИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Статья посвящена проблематике функционального назначения правовой идеологии. Осуществлен комплексный анализ основных функций этого важного общественного феномена. Определена роль правовой идеологии в процессе формирования гражданского общества и правовой системы. Выяснено, что функции правовой идеологии осуществляют правовое воздействие на общественную жизнь с помощью нормативных, нравственных, психологических факторов. Освещена роль правовой идеологии в законотворческих, экономических, социальных и культурных процессах. Виявлено ее необходимость для развития независимого, демократического, социального, правового государства. Установлено, что правовая идеология выступает идеальным образцом для формирования человеческой личности и общества.

Ключевые слова: правовая идеология; правовое государство; гражданское общество; правовые ценности; функции правовой идеологии.

LEGAL IDEOLOGY FUNCTIONAL PURPOSE: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

The article is devoted to the problems of the functional purpose of legal ideology. This article provides a comprehensive analysis of the main functions of this important social phenomenon. The role of legal ideology in shaping civil society and legal system. It has been found that the functions of legal ideology carry legal effect on social life by legal, moral, and psychological factors. The role of legal ideology in the legislative, economic, social and cultural processes. Revealed its necessity in the process of building an independent, democratic, social state ruled by law. Established that legal ideology speaks perfect model for the formation of the human person and society.

Key words: legal ideology; constitutional state; civil society; legal value; functions of legal ideology.

Постановка проблеми. Проблематика розвитку сучасної правової держави та формування зрілого громадянського суспільства зосереджує увагу на функціональному призначенні правової ідеології як феномену організації державного суспільства. Зазначимо, що останнім часом з'являється дедалі більше досліджень саме правової ідеології, що описується як "система принципів, ідей, теорій, концепцій, які відображають теоретичне (наукове) осмислення правової дійсності, усвідомлене проникнення в сутність правових явищ" [1, с. 93]. Правова ідеологія, виконуючи низку функцій, здійснює вплив на правову систему загалом та на індивіда зокрема. Самі ж функції правової ідеології формують коло її обов'язків, які впливають з її призначення щодо забезпечення розвитку правової держави, громадянського суспільства та правової системи. Проблеми правової ідеології досліджувались у вітчизняній теорії права, насамперед у контексті аналізу таких понять, як правова культура та правова свідомість. Дослідження окремих аспектів функціонального призначення правової ідеології можна знайти у наукових напрацюваннях вчених. Однак, попри цінні здобутки науковців, окреслена проблематика має широкий спектр дії, оскільки функції правової ідеології виявляють свій вплив у найрізноманітніших сферах державно-правових та суспільних відносин. Отже, бачимо, що роль правової ідеології та її ефективність нерозривно пов'язані з її функціями. За таких умов аналіз функцій правової ідеології допомагає краще зрозуміти феномен цього складного, багатогранного поняття та визначити його фундаментальні цілі. Відтак, виникає потреба в проведенні сутнісного аналізу функціонального призначення правової ідеології та її впливу на норми права, мораль, громадськість та правову систему загалом.

Аналіз дослідження проблеми. Дослідженням проблематики правової ідеології як складного, комплексного, багатоаспектного поняття займалися О. Байков, А. Беседін, Ю. Власова, І. Гавриленко, Л. Губернський, Б. Голованов, О. Заздравнова, О. Коцюба, І. Лихачов, І. Максимова, О. Таран, А. Уледов, С. Піскунова, Е. Сулима, Д. Циганкова, К. Мангайн, Д. Швармантель, С. Максимов та ін.

Вагомий внесок у дослідження функцій правової ідеології зробили такі сучасні науковці, як О. Скакун, О. Ситник, М. Недюха, М. Остапенко, А. Луцький, В. Товстенко, В. Калітинський, Р. Калюжний, А. Ткачук, М. Черкас та ін.

Метою статті є комплексний теоретико-правовий аналіз функцій правової ідеології задля визначення їхньої ролі у законотворчих, соціальних, економічних, політичних та культурних процесах.

Виклад основного матеріалу. В умовах формування сильної незалежної держави правова ідеологія набуває ролі головного фактора, завдяки якому здійснюється цілеспрямований вплив на державу та суспільство. Роль правової ідеології у формуванні та діяльності цих провідних інститутів зумовлена тими функціями, які вона виконує. Варто почати з того, що одним з першочергових завдань кожної держави є зміцнення правової системи, яка є основою державності. З огляду на це вважаємо, що правову ідеологію потрібно розглядати не лише як структурний елемент правової свідомості, а у ширшому значенні, як основу чинного законодавства. Відтак на правову ідеологію покладається виконання низки обов'язкових функцій.

Функціональність правової ідеології є проявом правового впливу на суспільне життя. Цей вплив характеризується певними шляхами, формами, способами, реалізацією принципів права у діяльності офіційних інституцій, а також нормативними, моральними, психологічними та іншими чинниками [2, с. 32].

Очевидним є те, що правова ідеологія нерозривно зв'язана з реальністю, інакше вона не могла б здійснювати свій вплив на суспільство. Адже, розробляючи певні ідеали, вона передбачає реальні зміни в політичній, правовій, соціальній, культурній та інших важливих сферах суспільного життя.

Переходячи до розгляду основного питання, зробимо спробу проаналізувати провідні функції правової ідеології, які не були предметом окремого дослідження. Насамперед, хочемо виділити світоглядно-аксіологічну функцію. Її роль полягає у формуванні норм поведінки та головних морально-духовних цінностей, які є орієнтиром для суспільства. Цінностями В. Тугарінова позначає суть предмета, явища та їхні властивості, необхідні членам суспільства чи окремому індивіду як засіб задоволення їхніх потреб та інтересів, а також ідеї та спонукання як норми, мету чи ідеал [3, с. 11].

Крім цього, варто зауважити, що цінності права – різноманітні матеріальні та нематеріальні блага, які забезпечуються правом (життя, здоров'я, свобода, власність тощо) [4, с. 155]. Цінність права – це його спроможність слугувати метою і засобом задоволення науково обґрунтованих, соціально справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян та їх об'єднань. Цінності у праві слід сприймати як шкалу вимірювання самого права [5, с. 77]. Повертаючись до правової ідеології, зауважимо, що вона виступає невід'ємною складовою суспільства, адже, володіючи високим виховним потенціалом, сприяє соціалізації особистості та розвитку правової культури громадян. Варто зазначити, що у результаті засвоєння цінностей, норм та правил (ідеалів) відбувається формування особистості, регулювання поведінки соціальних об'єктів. Цінності є тією основою, яка надає соціальним взаємодіям певного забарвлення і змісту, роблячи з них соціальні відносини. Визначальними компонентами суспільних систем цінностей є моральні норми, естетичні ідеали, політичні та правові принципи, філософські та релігійні ідеї [6, с. 131]. Найповнішою мірою такі цінності, як право та мораль, знаходять відображення в етико-правових конструкціях прав людини, а саме цінності життя, свободи, поваги, власності. Важливим є те, що і цінності, й ідеали, незважаючи на їхню духовну та суб'єктивну природу, відіграють істотну роль у законотворчому процесі. Правова ідеологія, як глибинне духовне явище, сприяє становленню громадянського суспільства, збагачує індивідуальну та суспільну свідомість та постає духовним фундаментом для розбудови цілісної, незалежної, демократичної, правової держави.

Якщо говорити про правотворчу функцію правової ідеології, то вона слугує своєрідним орієнтиром для законодавчої діяльності на шляху до формування правової держави. Зміст означеної функції В. Калітинський подає через її вплив на позитивне право шляхом втілення ідеї правової держави та громадянського суспільства [7, с. 36]. Безумовно, такий ідеологічний вплив поширюється від Основного до спеціальних законів. Адже у зміст Конституції, інших законів держави законодавець вкладає своє розуміння, пізнання юридичної матерії у вигляді правових поглядів, ідей, теорій [8, с. 61]. Змістом ідеології є коло суспільних поглядів та принципів, які

відображають у системі ідей корінні інтереси, цілі, потреби суспільства [9, с. 250], зокрема в правотворчій діяльності. Відтак, беззастережно простежується участь правової ідеології у складному багатоаспектному процесі утворення правових норм, зумовленому взаємодією як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Саме за їх допомогою можуть врегульовуватися різноманітні економічні, політичні, інформаційні, соціальні, культурні та інші відносини.

Наступною функцією правової ідеології є мобілізаційна функція, яка посідає чи не одне з центральних місць в ідеології, оскільки саме вона сприяє згуртуванню суспільства та індивідів навколо спільних ідей та цілей. Частково питання ідеології торкнувся американський соціолог Т. Парсонс, досліджуючи питання теоретичної соціології. Його позиція оснований на тому, що розвиток соціуму завжди передбачає необхідність солідаризації зусиль як окремих індивідів, так і великих груп, які шляхом взаємної інтеграції можуть досягти спільних цілей. [10, с. 16]. Одним з фундаментальних факторів, що впливають на життя суспільства, науковець назвав ідеологію, оскільки вона стимулює солідаризацію суспільства і надає узагальнене бачення як теперішнього, так і майбутнього.

Значущість мобілізаційної функції зумовлена тим, що перед суспільством в процесі його становлення та розвитку постають такі завдання, які потребують об'єднання зусиль. Як приклад, сьогодні на плечі українського народу лягає обов'язок об'єднатися навколо ідеї побудови в Україні "українського світу". Отже, ця функція спрямована на зміцнення єдності народу довкола ідеї захисту держави та спонукає суспільство удосконалювати свою державу та правову ідеологію. Сучасні науковці не оминули у своїх дослідженнях цієї функції правової ідеології. Іноді її ще називають спонукальною і тлумачать її зміст як прагнення спонукати до дії, системи взаємодії людей та до колективної мобілізації [7, с. 36].

До мобілізаційної функції правової ідеології примикає функція консолідації. Сьогодні в наукових колах активно досліджується феномен інтегративної ідеології, яка є невід'ємним чинником його консолідації. Під інтегративною ідеологією Є. Риженко розуміє комплекс ідей і цінностей, які визнає більшість членів суспільства та які дають змогу його інтегрувати, не заперечуючи багатоманітності, зокрема й ідеологічної. На змістовну думку науковця, сутність консолідації суспільства полягає в його згуртуванні та об'єднанні для досягнення спільних цілей [11, с. 13].

Сьогодні над проблемними аспектами консолідації суспільства розмірковують багато науковців. Зокрема, О. Оржель у своїй праці висловлює цінну думку, що основою соціального згуртування є взаємодія у межах однієї соціальної групи та між різними групами; між елітами та широким загалом, між політикумом і електоратом та громадянським суспільством. Соціальне згуртування, в контексті завдань консолідації суспільства, автор тлумачить як зближення у процесі взаємодії різних представників соціуму (громадян, об'єднань громадян, територіальних громад, соціальних груп, об'єднаних за професійними, релігійними, політичними, етнічними та іншими ознаками), посилення їхньої спроможності до суспільно значущих дій та акцій, до мобілізації та досягнення спільних цілей, утвердження спільних цінностей, захисту себе або інших представників спільноти. Як наслідок такого соціального згуртування і постає громадянське суспільство [12, с. 32, 33]. На завершення розгляду цієї функції треба зауважити, що правова ідеологія є своєрідним "цементом" суспільства, а відтак, проникаючи на кожен рівень соціальної структури, виконує особливу функцію згуртування.

Наступна функція правової ідеології, на якій хочемо зупинитись, – прогнозування. Її у своїх працях частково описували деякі науковці. Зокрема, А. Луцький розглядав функції цільовизначення та прогнозування у комплексі. Автор вдало розкрив їхню роль, зазначивши, що вони закладають вектор розвитку правової системи держави для цілеспрямованого руху до прогресу. Завдяки цьому правові ідеї перетворюються з абстрактних ідеалів на конкретні практичні завдання, що впливає на поточну правову ситуацію у суспільстві (реалізується у правовідносинах) [13, с. 281]. В. Калітинський зазначає, що прогностична функція формує моделі поведінки та передбачає, які норми права зможуть ефективно здійснювати правове регулювання; створює образ правового майбутнього [7, с. 36]. Проаналізувавши бачення науковців, хочемо зазначити, що основним

структурним елементом прогнозу виступає ідеал, який є нормативним і визначає не тільки те, що буде, але і те, що повинно бути. Вважаємо, що специфіка функції прогнозування полягає, насамперед, у тому, що ідеологія формулює і обґрунтовує в своїх висновках певний ідеал – модель бажаного майбутнього, а ідеал, своєю чергою, є своєрідним теоретичним результатом прогностичної діяльності певної ідеології. Мета ідеологічного прогнозування, на відміну від інших видів прогнозів, – не тільки пояснити, а й цілеспрямовано впливати на дійсність. Отже, на нашу думку, одним з пріоритетних завдань прогностичної функції правової ідеології є побудова саме правової моделі майбутнього, яка б відповідала інтересам суспільства. Насамперед, актуалізується питання про роль ідеологічного прогнозування для вдосконалення нормативного регулювання суспільних відносин, управління соціальними, політичними та духовними процесами. Отже, ця функція правової ідеології здатна забезпечити вирішення практичних проблем.

В умовах сьогодення все більшого значення набуває когнітивна функція правової ідеології. На превеликий жаль, в юридичній літературі не звернено належної уваги на визначення її важливої ролі. Здебільшого її досліджували у контексті проблематики правової культури, правової свідомості та правової освіти.

Якщо розглядати вплив правової ідеології, зокрема, на правотворчу діяльність, ми не поможемо не погодитися з тим, що вона формує у суб'єкта правотворчості уявлення про ті цінності, на основі яких може відбуватися правове регулювання суспільних відносин. У такому ракурсі правова ідеологія інтегрується в структури свідомості двома основними шляхами: а) через основні закони (Конституцію і конституційні закони), що втілюють правову ідеологію, якої дотримується суспільство; б) через приналежність до відповідної соціальної (політичної) групи, яка дотримується певної ідеології та поділяє певні правові позиції [14, с. 155, 156]. Зазначимо, що об'єктом правової пізнавальної діяльності виступають: а) право як система запроваджених уповноваженими суб'єктами загальнообов'язкових правил поведінки (правових норм); б) формальні джерела права; в) практика створення та реалізації правових норм, її суб'єкти, форми та види; г) правові цінності; г) правова свідомість та правова культура; д) накопичені знання про право; е) соціальні процеси в різних сферах життєдіяльності суспільства під кутом їхнього правового усвідомлення; е) інші пов'язані з правом явища. Правове пізнання суб'єкти здійснюють у процесі: а) повсякденного життєвого досвіду; б) практичної професійної юридичної діяльності; в) наукового осмислення правових явищ [14, с. 151]. Оскільки правова ідеологія увібрала в себе багаж, досвід правових знань, які накопичувались протягом усього існування права [7, с. 36], вважаємо, що пізнавальна функція правової ідеології передбачає накопичення правових знань у ході усвідомлення певних правових явищ та забезпечує розуміння суспільством правових цінностей.

Також варто сказати про оцінювальну функцію правової ідеології. Вона обґрунтовує і оцінює правовідносини, що існують або виникають, стан законності та правопорядку [1, с. 94]. Важливість її полягає у тому, що вона дає оцінку правовій ситуації з позиції власних принципів, цілей та ідей [7, с. 36]. Слушно зазначив німецький та британський філософ Карл Мангайм, що “без оціночних концепцій, без будь-якої, бодай мінімально раціональної мети нам нічого не вдасться досягнути ні в соціальній, ні в психологічній сфері” [15, с. 38].

Загалом, у вітчизняному соціально-гуманітарному знанні склалася традиція розгляду ідеології як одного з рівнів суспільної свідомості. Адже, як система поглядів, ідей і концепцій, ідеологія знаходить втілення у різноманітних формах суспільної свідомості, які розрізняються за предметом, характером відображення інтересів соціального суб'єкта, а також за тією функцією, яку вони виконують у суспільному житті. Означені втілення не є абсолютними. Більшою мірою ідеологія “входить” у такі форми суспільної свідомості, як політико- і правосвідомість, мистецтво і мораль, філософія і наука; меншою мірою – в економічну свідомість людини, релігію тощо. Ідеологія – активна свідомість. Скрізь і повсюди, куди вона проникає, ідеологія намагається “заявити про себе” оригінальними узагальненнями, висновками, оцінками. Як правило, вони виявляються суб'єктивними, тобто оцінками і судженнями того суб'єкта, виразником інтересів якого є ця

ідеологічна система [16]. Зауважимо, що правова ідеологія є стрижнем правової свідомості як індивідуального суб'єкта, так і усього суспільства, і вирішальною мірою визначає рівень його правової культури.

Не менш важливим, на нашу думку, є те, що здійснення оцінювальної функції неможливе без наявності певних правових знань. Особливістю правових знань є те, що вони є раціональним компонентом правосвідомості, результатом розумової, інтелектуальної діяльності суб'єкта, яка відбувається згідно із законами і формами діалектичної та формальної логіки. Підґрунтя правових знань суб'єктів – правові поняття й категорії, які є головною внутрішньою раціональною формою правосвідомості. Фундаментальними виступають поняття й категорії юридичних прав та обов'язків законності та правопорядку [17, с. 28]. Доречно зазначити, що оцінюванню можуть підлягати як явища, що відповідають певній правовій ситуації, так і явища, не пов'язані з нею. Особливістю оцінювальної функції правових явищ у конкретній юридичній ситуації є те, що оцінювальний підхід повинен вироблятися з урахуванням положень чинного законодавства. Якщо говорити про оцінку правових явищ, не пов'язаних з конкретною юридичною ситуацією, то йдеться про загальну оцінку правових норм, нормативно-правових актів, функціонування органів державної влади, судової систему, тобто будь-що.

Хочемо виділити такий визначальний критерій правового оцінювання, як ідея права. Саме її покладено в основу оцінювання позитивного права та мотивації правової поведінки. В динамічному аспекті право існує на трьох рівнях – право як ідея права, право як позитивний закон (реалізація ідеї права), рішення і поведінка в конкретній ситуації (здійснення ідеї права) [18, с. 179–190]. Ідея права виступає логічно первинним елементом, дійсним підґрунтям права і зводиться до принципів справедливості [18, с. 187].

Отже, оскільки ідеологія містить момент оцінювання, вона не є наукою, хоча в основі її формування можуть бути, зокрема, досягнення різних наук. Адже правова ідеологія формується в результаті наукового, теоретичного відображення правової дійсності, на основі узагальнення і розвитку найбільш відомих і значущих державно-правових теорій минулого і сучасного, вивчення основних закономірностей становлення, розвитку і функціонування держави і права.

Цінний внесок у дослідження феномену правової ідеології та її призначення зробив М. Недюха. Ми не можемо не погодитись з твердженням автора, що правова ідеологія цілеорієнтує законотворчу та законодавчу діяльність, підпорядковуючи їх завданням формування правової держави та громадянського суспільства, працює на спроможність права, правової норми ставати засобом адаптації людини до нових соціальних відносин, що формуються у країні, інтеграції різноманітних за природою складових українського суспільства в єдиний соціальний організм [19, с. 12].

Певною мірою функції правової ідеології досліджував О. Ситник, зазначивши, що покликання ідеології полягає в тому, щоб стояти на сторожі державних інтересів, оскільки саме вона володіє тими світоглядними та ціннісно-орієнтаційними функціями, що дають змогу повною мірою виражати інтереси держави. Закладена в ідеології політична ідея є одночасно й нормою, що спрямовує погляди громадян у чітко визначене ціннісно-смісловне русло [20, с. 10].

Висновки. На завершення підкреслимо, що саме функції правової ідеології у своїй сукупності відображають її основні риси, закладають напрям дії права та здійснюють вплив на правову систему і різноманітні суспільні відносини (політичні, економічні, юридичні, соціальні, культурні тощо). Функції правової ідеології сталі, адже вони постійно притаманні цьому складному феномену. Крім цього, правова ідеологія, виконуючи своє функціональне призначення, стає джерелом формування світоглядних засад як окремого громадянина, так і суспільства. Безперечно, проаналізовані функції – не закритий список, їхній перелік не є вичерпним та може розширюватись.

Правова ідеологія, будучи багатостороннім явищем, виступає ідеальним взірцем, який необхідний для формування як людської особистості, так і соціуму загалом.

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – 2-ге вид. – К. : Алерта ; КНТ: ЦУЛ, 2010. – 520 с. 2. Калюжний Р. А. Проблеми і перспективи розвитку національної правової ідеології в умовах глобалізації / Р. А. Калюжний // Юридичний вісник. – 2014. – № 4 (33). – С. 31–35. 3. Виноградов В. Д. Политические ценности в жизнедеятельности людей / В. Д. Виноградов // Серия “Мыслители”, Тугариновские чтения. Вып. 1 / Материалы научной сессии. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество.– 2000. – С. 11–14. 4. Оборотов Ю. Н. Традиции и новации в правовом развитии / Ю. Н. Оборотов. – О.: Юрид. літ-ра, 2001. – 160 с. 5. Сидоренко О. Догма права як права цінність / О. Сидоренко // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 45. – С. 76–81. 6. Остапенко М. А. Політичний плюралізм : нестабільність демократії та пошуки соціальної рівноваги: монографія / М. А. Остапенко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 350 с. 7. Калітинський В. М. Сучасні різновиди правових ідеологій: філософсько-правовий вимір : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 “Філософія права” / В. М. Калітинський. – Львів, 2016. – 212 с. 8. Ткачук А. С. Правова ідеологія та права психологія як структурні елементи правосвідомості / А. С. Ткачук // Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць. – 2012. – № 46. – С. 58–66. 9. Грошевий Ю. М. Професійна правосвідомість судді та правоздатність рішень суду: кримінально-процесуальний аспект / Ю. М. Грошевий // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 248–255. 10. Партонс Т. Система современных обществ / пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева; под ред. М. С. Ковалевой. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 270 с. 11. Риженко Є. С. Інтегративна ідеологія як чинник консолідації українського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 23.00.03 “Політична культура та ідеологія” / Є. С. Риженко. – К., 2008.– 18 с. 12. Оржель О. Консолідація українського суспільства на основі національної ідеї: перспективи й обмеження (з точки зору європейського досвіду) / О. Оржель // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – № 2. – С. 28–38. 13. Луцький А. І. Сутнісно-функціональна характеристика правової ідеології / А. І. Луцький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2014. – Вип. 25. – С. 278–282. 14. Черкас М. Є. Пізнавальна функція правової свідомості на правотворчій стадії механізму правового регулювання / М. Є. Черкас // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2008. – Вип. 16. – С. 150–158. 15. Мангайм К. Ідеологія та утопія / К. Мангайм ; пер. з нім. В. Швед. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. – 370 с. 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua/e-book/book/html/D/ifon_kifi_Filosofiya%20politiku/280.html 17. Щегорцов В. А. Социология правосознания / В. А. Щегорцов. – М.: Мысль, 1981. – 174 с. 18. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления : монография / С. И. Максимов. – Х. : Право, 2002. – 328 с. 19. Недюха М. П. Правова ідеологія у контексті парадигми українського державотворення / М. П. Недюха // Трипільська цивілізація. – 2012. – № 8.– С. 11–15. 20. Ситник О. М. Правова ідеологія як складник механізму державно-правового регулювання / О. М. Ситник // Держава і право. – 2012. – Вип. 56. – С. 9–14.

REFERENCES

1. Skakun O. F. *Teoriya prava i derzhavy : Pidruchnyk [Theory of Law and State: Textbook]*. 2 ed. Kyiv, Alerta ; KNT: TsUL, 2010. 520 p. 2. Kalyuzhnyy R. A. *Problemy i perspektivy rozvytku natsional'noyi pravovoy iideolohiyi v umovakh hlobalizatsiyi [Problems and prospects of the national legal ideology in the context of globalization]*. Yurydychnyy visnyk – Legal Bulletin. 2014. No. 4 (33), pp. 31–35. 3. Vinogradov V. D. *Politicheskie cennosti v zhiznedejatel'nosti ljudej [Political values in the life of people]*. Serija “Mysliteli”, Tugarinovskie chtenija – “Thinkers” series, Tugarinov reading. Is. 1 / Materialy nauchnoj sessii – Proceedings of the scientific session. Sankt-Peterburg, Sankt-Peterburgskoe filosofskoe obshhestvo. 2000, pp. 11–14. 4. Oborotov Ju. N. *Tradicii i novacii v pravovom razvitii*

[Traditions and innovations in the development of the legal]. Odessa, Jurid. lit., 2001. 160 p.

5. Sydorenko O. Dohmaprava yak pravovatsinnist' [Dogma of law as a legal value]. Aktual'ni problem derzhavy i prava – Actual problems of State and Law. 2009. Is. 45, pp. 76–81.

6. Ostapenko M. A. Politychnyy plyuralizm : nestabil'nist' demokratiyi ta poshuky sotsial'noyi rivnovahy : Monohrafiya [Political pluralism unstable democracy and social balance search: Monograph]. Kyiv, M. P. Drahomanov NPU Publ, 2013. 350 p.

7. Kalityns'kyy V. M. Suchasni riznovydy pravovykh ideolohiy: filozofsk'o-pravovyy vymir. Dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. yur. nauk : spets. 12.00.12 “Filosofiya prava” [Modern types of legal ideologies, philosophical and legal aspects]. L'viv, 2016. 212 p.

8. Tkachuk A. S. Pravova ideolohiya ta pravova psykholohiya yak strukturni element pravosvidomosti [Legal ideology and legal psychology as structural elements of justice]. Aktual'ni problemy polityky: zb. nauk. prats'. 2012. No. 46, pp. 58–66.

9. Hroshevyy Yu. M. Profesiyna pravosvidomist' suddi ta pravozdatnist' rishen' sudu: kryminal'no-protsesual'nyy aspekt [Professional capacity of justice judges and judgments, criminal procedural aspect]. Universytet-s'ki naukovy zapysky – University research note. 2005. No. 4 (16), pp. 248–255.

10. Partons T. Sistema sovremennykh obshchestv [The system of modern societies]. Trans. from English of L. A. Sedov and A. D. Kovalev. Ed. M. S Kovaleva. Moscow, Aspekt Press., 1998. 270 p.

11. Ryzhenko Ye. S. Intehratyvna ideolohiya yak chynnyk konsolidatsiyi ukrayins'koho suspil'stva. Avto-ref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. polit. nauk : 23.00.03 “Politychna kul'tura ta ideolohiya” [Integrative ideology as a factor of consolidation of Ukrainian society]. Kyiv, 2008. 18 p.

12. Orzhel' O. Konsolidatsiya ukrayins'koho suspil'stva na osnovi natsional'noyi ideyi: perspektyvy y obmezhenyya (z tochky zoru yevropeys'koho dosvidu) [Consolidation of Ukrainian society based on national ideas, perspectives and constraints (in terms of European experience)]. Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. 2012. N. 2, p. 28–38.

13. Luts'kyy A. I. Sutnisno-funktsional'na kharakterystyka pravovoyi ideolohiyi [Essential functional characteristics of legal ideology]. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University. Seriya : Pravo. 2014. Is. 25, p. 278–282.

14. Cherkas M. Ye. Piznaval'na funktsiya pravovoyi svidomosti na pravotvorchiy stadiyi mekhanizmu pravovoho rehulyuvannya [Cognitive function of legal consciousness in lawmaking mechanism under regulation]. Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovryaduvannya – State and local government building. 2008. Is. 16, p. 150–158.

15. Manhaym K. Ideolohiya ta utopiya [Ideology and Utopia]; transl. from German of V. Shved. Kyiv, DUKH I Litera, 2008. 370 p.

16. Electronic resource. Available at http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ifon_kifi_Filosofiya%20polituku/280.html.

17. Shhegorcov V. A. Sociologiya pravosoznaniya [Sociology of justice]. Moscow, Mysl', 1981. 174 p.

18. Maksimov S. I. Pravovaja real'nost': opyt filozofskogo osmysleniya : monografija [Legal Reality: philosophical understanding of the experience: a monograph]. Kharkiv, Pravo, 2002. 328 p.

19. Nedyukha M. P. Pravova ideolohiya u konteksti paradyhmy ukrayins'koho derzhavotvorennya [Legal ideology in the context of the paradigm of Ukrainian state]. Trypil's'katsyvilizatsiya – Tripoli civilization. 2012. N. 8, p. 11–15.

20. Sytnyk O. M. Pravova ideolohiya yak skladnyk mekhanizmu derzhavno-pravovoho rehulyuvannya [Legal ideology as a component of public-regulation]. Derzhava i pravo – State and Law. 2012. Is. 56, p. 9–14.

Дата надходження: 19.03.2017 р.